

Ivan Cankar

Življenjepis

Ivan Cankar, najpomembnejši slovenski dramatik in najbolj vsestranski slovenski pisatelj, se je rodil 10.5.1876 na Vrhniki, v hiši revnega obrtnika(oče je bil krojač).

Leta 1882 se je Cankar vpisal v osnovno šolo na vrhniškem hribu. Z odličnim uspehom se je leta 1888 s pomočjo vrhniških veljakov vpisal na Srednjo elektro šolo v Novem mestu. Stanovanje je dobil pri očetovem bratrancu Šimnu . Čeprav je zelo stradal, je kdaj pa kdaj odšel med počitnicami v Pulj, kjer je imel sorodnike.

Po maturi, ki jo je opravil leta 1896, je odšel na Dunaj študirat stavbarstvo. Kmalu si je premislil in se prepisal na slavistiko. Ob tem je tudi izgubil podporo kranjskega deželnega. Leta 1897 se je preselil v Pulj, ker mu je umrla mati. Čez čas se je vrnil na Dunaj, kjer je ostal do leta 1909. Dve leti prej je sicer hotel vstopiti v politiko kot kandidat socialdemokratov na deželnih volitvah, a mu ni uspelo. Po odhodu z Dunaja je živel v Sarajevu, kjer je živel pri bratu - duhovniku, pozneje pa se je dokončno preselil v Ljubljano.

12. maja 1913 je imel v ljubljanskem Mestnem domu znamenito predavanje *Slovenci in Jugoslovani*, po katerem je bil aretiran zaradi izjave, ki je zagovarjala jugoslovansko politično zvezo. Naslednje leto je bil nato znova aretiran, tokrat na Vrhniki, zaradi domnevnih simpatij do Srbov. Ne da bi zadevo preiskali, so ga zaprli na Ljubljanski grad, od koder je bil izpuščen šele 9. oktobra. Medtem mu je v avgustu umrl oče. Leto pozneje je odšel k vojakom v Judenburg na Zgornjem Štajerskem, kjer so ga že čez en mesec odpustili zaradi bolezni.

Poleti 1918 je nekaj časa prebival na Bledu, proti koncu oktobra pa je padel po stopnicah in se hudo poškodoval. Kot kraj njegove smrti beležimo Cukrarno v Ljubljani. Pokopali so ga na ljubljanskih Žalah v t. i. grobnici moderne, kjer so pokopani tudi Josip Murn, Dragotin Kette in Oton Župančič.

Cankar kot osebnost

Cankar je bil telesno zelo šibak, zato pa duhovno nenavadno močna, vsestransko razvita osebnost z izredno ostrim umom, sposobnim predirne kritike okolja, samega sebe, pa tudi paradoksov, ironije in sarkazma, s čimer se je spajala močna čustvenost, ki se ji je pridruževal še izredno razvit etičen čut. Zaradi teh značilnosti je za Cankarja značilno neravnovesje med duhovno in telesno obliko življenja. Podobno kot Kette in Murn, je že zelo zgodaj spoznal razliko med duhovno in čutno ljubeznijo. Tega ni mogel nikoli premagati, pozneje ga je celo stopnjeval s tem, da je duhovno ljubezen povezoval s spominom na umrlo mater, ki mu je pomenila simbol čiste ljubezni, žrtvovanja za druge in zato najvišji ideal človečnosti.

Glede na druge pisatelje je Cankarju edinemu uspelo, da je vzdržal v svojem radikalnem intelektualstvu, saj so se vsi drugi so se spreobrnili. To je zmož, saj je ostal prvi slovenski profesionalni pisatelj .

PISATELJSKI RAZVOJ

Njegov pisateljski razvoj razdelimo na troje enako dolgih, po svojem pomenu in značilnostih pa prav neenakih obdobj. Natančnih meja med njimi ni, vsako pa ima svoje značilnosti.

Mladostno obdobje, traja od 1891 do 1900 in ga imenujemo obdobje začetkov in sanj, natančneje pa obdobje začetnega epigonstva, realizma in dekadence. V tem času je Cankar prehodil hitro pot od dejanskih začetkov do dekadence in simbolizma, vendar se je v tem obdobju od dekadence načelno že poslovil. Ta njegov razvoj je bil vzporeden razvoju od pesništva k prozi in dramatik. S pesništvom in prozo se je začel ukvarjati skoraj sočasno leta 1891, vendar je prva leta poeziji posvečal precej več časa. Svojo poezijo je motivno in idejno naslonil na dekadenco in jo zbral v zbirki Erotika, nato pa se od poezije skoraj popolnoma poslovil, saj je spoznal, da je njegov dar v prozi in dramatik in da se v poeziji z Župančičem ne more meriti.

S prozo se je resneje ukvarjal od leta 1896, ko je začel v dnevnikih objavljati črtice, satire in tudi daljše novele. Rešil se je prvih vplivov poetičnega realizma in se v osnovi in obliki približal realizmu in naturalizmu. Toda že pozimi 1896 se je pod vplivom dekadence in simbolizma oddaljil od naturalizma in se načelno odločil za objektivno estetiko realizma. To je zamenjal s subjektivnim načinom oblikovanja dekadence in simbolizma. Načela le-tega pa je uveljavil v črticah in novelah, ki so izšle 1899 v zbirki Vinjete. V tem obdobju je napisal tudi igro Romantične duše (1897), kjer je že razvil svoje pojmovanje hrepenenja, sicer pa je gojil motiviko in obliko realistične drame, kar je bolj opazno v drami Jakob Ruda, posneti po Ibsenu.

ZRELO OBDOBJE: Traja od 1900-1909 in ga običajno imenujemo družbeno kritično, predvsem zaradi problematike, ki v njem nastaja. V tem času je

Cankar načelno in praktično sprejel socialistično teorijo za osnovo svoje življenjske in slovstvene miselnosti. Premik, ki se je izvršil pod vplivom bivanja na Dunaju, se je kmalu pokazal tudi v Cankarjevem slovstvenem delu, motivno, idejno in oblikovno, saj je skoraj popolnoma prenehal pisati pesmi in tudi v pripovedništvu je dal prednost daljšim oblikam pred kratkimi črticami. Za zrelo obdobje je značilno, da je Cankar v njem napisal skoraj vsa daljša dela - povesti, romane in daljše novele. V tem obdobju je ustvaril tudi obsežne dramske tekste - Za narodov blagor, Kralj na Betajnovi, Pohujšanje v dolini šentflorjanski in Hlapci. Glede na prejšnja dela je v delih zrelega obdobja svojo tematiko motivno in idejno tematiko razširil na socialne in etične motive proletarca, umetnika, ženske, otroka in izobraženca v slovenski meščanski družbi. Prvine socialističnih miselnosti so narasle zlasti okoli 1907, ko se je z deli Martin Kačur, Hlapec Jernej in njegova pravica pa tudi s Hlapci približal začetni fazi socialističnega realizma. Vendar je bilo obdobje 1907 samo prehodno, saj se sestavine socialistične miselnosti ves čas prepletajo še z drugimi. Dekadenco je sicer načelno odklonil, vendar je obdržal nekatere njenih motivov, idej in oblik. Pomembno mu je ostalo nasprotje med telesnostjo in duhovnostjo. Sledil je glavnim načelom subjektivistične etike in njegov način pisanja je ostajal subjektiven. V obliki del so pogoste sestavine realizma in naturalizma. Ti so najbolj opazni v dramah, npr. starejši realizem Gogoljevega tipa prevladuje v komediji Za narodov blagor in deloma v Pohujšanje v dolini šentflorjanski, medtem ko konverzijski realizem in milejski naturalizem močno obarvata drami Kralj na Betajnovi in Hlapci. Kljub temu da smo obdobje poimenovali družbeno-kritično, se v njem prepletajo socialistična miselnost, dekadencijska čutna in duhovna občutljivost in simbolistični spiritualizem, obenem pa tudi različna načela realističnega, impresionističnega in simbolističnega oblikovanja.

POZNO OBD OBJE: Tretje obdobje imenujemo psihološko ali etično obdobje. Tu se v ospredje pomaknejo motivi posameznikovega ali skupnostnega trpljenja. Motivika se zoži na motiv hrepenenja, na mladostne spomine na mater, na opazovanje živalskega življenja, na lastno mladost. Zmeraj bolj se spreminja v etika - psihologa in nato v etičnega preroka. Zunanja značilnost tega obdobja je, da nastanejo v njem le maloštevilna večja dela - poleg igre Lepa Vida, predvsem še povest Grešnik. Najvažnejša dela (Moje življenje, Moja njiva in Podobe iz sanj) so cikli kratkih črtic. Črtica mu v tem času postane glavna slovstvena zvrst in sicer v tipično impresionistični ali simbolistični obliki. Prejšnje simbole iz ljudskega slovstva mu sedaj nadomestijo religiozni motivi.